

De Rietlanden

Sociaal geografisch veldwerk - Leefbaarheid in 's-Hertogenbosch

School: VSO De Rietlanden
's-Hertogenbosch

Klas: 3/4 VMBO-KGT

Modules: 1 Arm en Rijk, en 5
Bevolking (methode Wereldwijs)

Student: Ruben Lubbers

Studentnummer: 2128586

School: VSO De Rietlanden 's-Hertogenbosch

Klas: 3/4 VMBO-KGT

Modules: 1 Arm en Rijk, en 5 Bevolking (methode Wereldwijs)

Student: Ruben Lubbers

Studentnummer: 2128586

Datum: Maart 2017

Digitale versie: <https://www.dropbox.com/home/VSO%20De%20Rietlanden%20Aardrijkskunde>

INLEIDING

Dit veldwerk is uitgewerkt voor de klassen 3 en 4 VMBO-KGT en sluit aan bij module 1 Arm en Rijk. (Wereldwijs, hoofdstuk 3, steden) en bij module 5 Bevolking en ruimte (wereldwijs, hoofdstuk 4, bevolkingsontwikkelingen in de wijk). De leerlingen hebben in de lessen aan de hand van de sleutelvragen *“Wil ik in deze wijk wonen?”* en *“Wordt deze wijk later een probleemwijk?”* verschillen tussen wijken behandeld. Ook 's-Hertogenbosch heeft in de loop van de geschiedenis verschillende stedelijke uitbreidingen gekend, zoals historische stad, tuindorpen, modernistische, bloemkoolwijken, postmodernistische wijken en VINEX-locaties.

Dit veldwerk heeft als doel om wat in de klas is geleerd in de praktijk te herkennen. De behandelde stof in de klas wordt op die manier meer betekenisvol voor de leerlingen, wat motiverend en stimulerend werkt voor de leerlingen. Hoe ziet de werkelijkheid er uit en in hoeverre komt dit overeen met de theorie. Zodoende wordt betrokkenheid bij het onderwerp vergroot, wordt de stof beter verwerkt en wordt kennis en kunde beter verankerd.

DOELEN

- De leerlingen kunnen afzonderlijke wijken (oude historische stadskernen, 19^e eeuwse wijken, tuindorp wijken en (post-)modernistische wijken) onderscheiden.
- De leerlingen kunnen minimaal 3 kenmerken van een specifieke wijk herkennen en benoemen
- De leerlingen kunnen d.m.v. foto's de kenmerken van een wijk aantonen en verantwoorden waarom deze foto's gekozen zijn
- De leerlingen kunnen het stadsmodel van Whitehand toepassen op de gelopen route.
- De leerlingen kunnen beargumenteren waarom ze al dan niet in een bepaalde wijk willen wonen
- De leerlingen kunnen beargumenteren of een wijk al dan niet een toekomstige probleemwijk kan worden
- De leerlingen kunnen in groepsverband samenwerken
- De leerlingen kunnen een presentatie maken en geven, en daarin de uitkomsten duidelijk uitleggen aan de medeleerlingen.

TIJDSPAD

Als eerste moeten de leerlingen de lessen hebben gehad over stedelijke ontwikkeling en een uitleg over de verschillende soorten wijken. (Historische stadskern, Victorian Growth wijken, tuindorp wijken, modernistische wijken, bloemkool/woonerf wijken en postmodernistische wijken. Daarna worden 4 lesuren besteed om het veldwerk uit te voeren, de uitkomsten van de opdrachten te verwerken en een afronding te doen met een discussie over de sleutelvragen (om te bepalen welk gewicht de specifieke kenmerken van de afzonderlijke wijken ten opzichte van elkaar hebben) plus een verdere verdieping over de historische (bouw)ontwikkeling van de stad (waarbij de achtergrond informatie stad 's-Hertogenbosch, de wijkbeschrijvingen en de uitwerking van het stadsmodel van Whitehand in dit veldwerk als vertrekpunt gehanteerd kan worden). Samengevat:

1. Voorbereidende lessen over stedelijke ontwikkeling
2. Vervolgens twee lesuren veldwerk in de stad 's-Hertogenbosch
3. Daarna 1 lesuur in het lokaal om de opdrachten uit te werken en presentaties te maken
4. Afronden met 1 lesuur presentaties geven en discussie over sleutelvragen
5. Bij voldoende tijd een inhoudelijke verdieping over afzonderlijke wijken

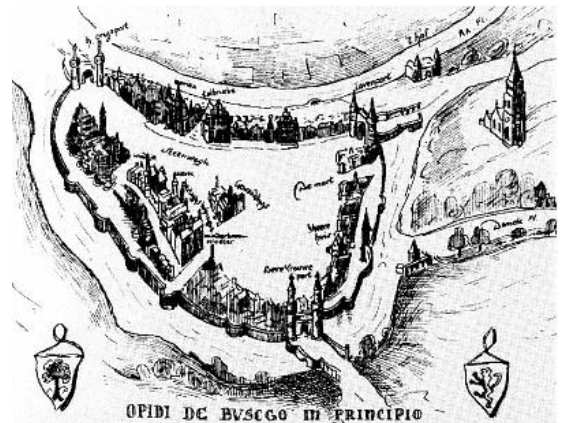
INHOUD

Inleiding	3
Doelen.....	3
Tijdspad.....	3
Achtergrondinformatie stad 's-Hertogenbosch	5
Oorspronkelijke nederzetting:	5
Bloei van 1475 - 1525	6
Economisch verval van 1525 - 1795	6
Opnieuw vooruitgang van 1795 - 1945	7
Wijkbeschrijvingen:	8
Het Zand.....	8
De Muntel	9
't Zuid	10
Paleiskwartier	11
Bibliografie	12
Leerlingendeel	13
Inleiding	13
Leerdoelen	15
Organisatie en planning.....	15
Beoordeling.....	16
Veldwerkopdrachten	17
Bijlage: stadsmodel van Whitehand	25
Bijlage: 's-Hertogenbosch 1950	26

ACHTERGRONDINFORMATIE STAD 'S-HERTOGENBOSCH

OORSPRONKELIJKE NEDERZETTING:

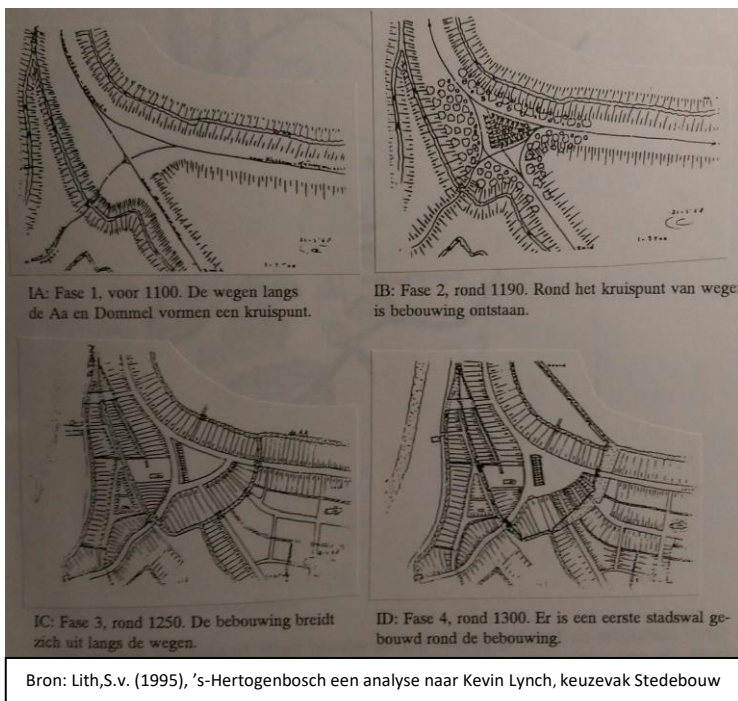
Het begon allemaal ten zuiden van het punt waar de rivieren de Dommel en de Aa samenstromen tot de Dieze. Daar was een relatief hoge zandschol waarop bewoning mogelijk was. Het was een knooppunt van land- en waterwegen, dat goed bereikbaar was vanaf de Maas. Daarnaast had de plaats een strategische betekenis, omdat het in het grensgebied tussen het hertogdom Brabant en de graafschappen Gelre en Holland lag. Al voordat in de tweede helft van de 12^e eeuw de hertog Hendrik I van Brabant (1190-1235) ter versterking van zijn positie in de regio allerlei voorrechten verleende, moet er al een nederzetting van enige omvang zijn ontstaan.

Zo woonden al in de Gallo-Romeinse periode hier onder andere Bataven. Zij bouwden in Empel een tempel gewijd aan hun favoriete godheid Hercules Magusanus. Dit krijgshaftige volk verdedigde enkele eeuwen lang de grenzen van het Romeinse wereldrijk tegen de opdringende barbaarse stammen. Na de val van het Romeinse Rijk (ongeveer 400 n. Chr.) gebeurde er in deze streken weinig.

In de 11e eeuw raakte de samenleving in een stroomversnelling. De bevolking groeide, men kapte bossen, de productie nam toe en boeren hadden de behoefte aan markten voor de verkoop van

overtollige waren. De nederzetting omvatte de bebouwing rond het punt van samenkomst van de drie landwegen, namelijk de Hinthammerstraat vanuit het oosten, de Vughterstraat vanuit het zuidwesten en de Orthensestraat vanuit het Noorden. Vlak voor 1200 vestigden zich waar nu de Markt is kooplieden, direct daarna gevolgd door ambachtslieden zoals smeden, bakkers en wevers. Met de uitbreiding van de nederzetting wordt rond het jaar 1200 de eerste omwalling aangelegd. Den Bosch werd een van de vier hoofdsteden van het hertogdom Brabant (samen met Brussel, Leuven en Antwerpen). Rond het jaar 1200 wordt de eerste omwalling aangelegd.

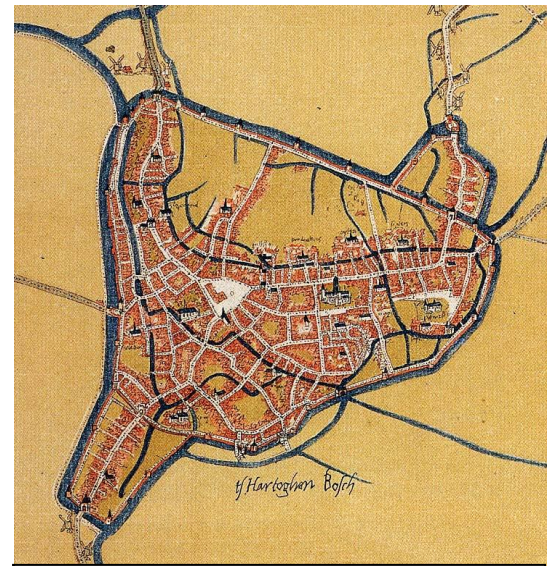
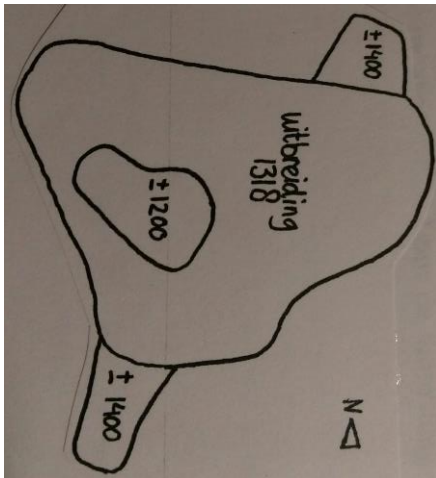

De nieuwe stad groeide zo snel dat hij rond 1300 al zeker 10.000 inwoners telde. De stad ontwikkelde zich, dankzij de vele privileges

snel tot een belangrijk handelscentrum. Bossche schippers voeren de Rijn op tot Keulen om daar wijn te halen. Ze gingen naar de Oostzee om er haring te vissen. Ook gingen ze naar Luik om er kalk, natuursteen, wapens en geel koperen voorwerpen in te slaan. Het verzorgingsgebied van de stad strekte zich uit over bijna heel oostelijk Noord-Brabant.

BLOEI VAN 1475 - 1525

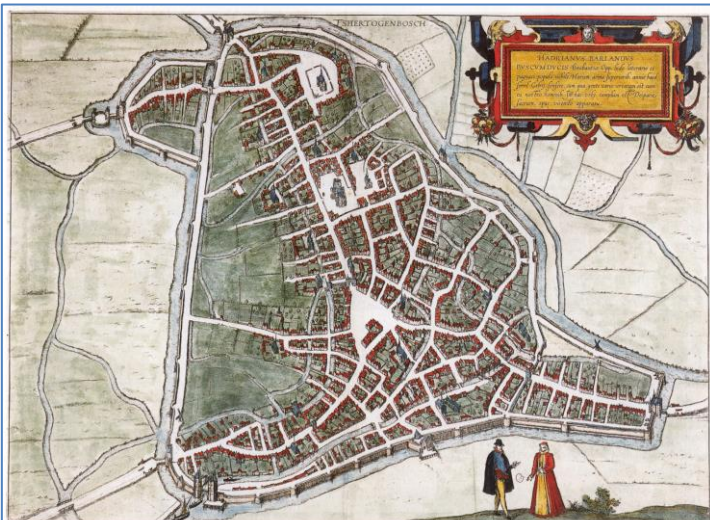
Vanwege de handel en de veelzijdige bedrijvigheid (lakenindustrie, leerindustrie, metaalnijverheid en bierbrouwerij) maakte 's-Hertogenbosch tot ongeveer de helft van de 16^e eeuw een periode van grote bloei door. Tussen 1475 en 1525 was de stad op het hoogtepunt van zijn bloei. Ook werd de stad in de loop van de 14^e eeuw een belangrijk religieus centrum. In deze tijd kwam de bouw van de Sint Janskerk, in Brabants-Gotische stijl, klaar. Voor de sociaal zwakken was er een vangnet van sociale voorzieningen, de Godshuizen. De stad had negen wijken of blokken met elk zijn eigen buurtkapel en zijn eigen organisatie. Dit is ook de tijd van de kunstschilder Jeroen Bosch (ongeveer 1450-1516). Met de omwalling van het Hinthammereinde omstreeks 1499 verkreeg de stad zijn definitieve karakteristieke driehoekige vorm.

1545 - Bron: <http://www.bossche-encyclopedie.nl/>

ECONOMISCH VERVAL VAN 1525 - 1795

Als gevolg van het dichtslippen van de rivieren en de opkomst van Amsterdam en Antwerpen, raakte de stad vanaf ongeveer 1525 economisch in verval. De Opstand, die in 1566 uitbarstte met een gewelddadige Beeldenstorm, zorgde voor een diepe crisis. In 1579 koos het stadsbestuur partij voor de koning van Spanje en daarmee voor het vernieuwde katholicisme. Om religieuze, politieke en economische redenen verlieten toen duizenden Bosschenaren de stad om er nooit meer terug te keren. Het platteland rond de stad, waar de Bosschenaren veel boerderijen en land bezaten, werd totaal verwoest. De oude bakstenen muren werden aan het begin van de 17^e eeuw vervangen door aarden wallen en vooruitstekende bastions. De stad bleef in militair opzicht sterk, maar door het verval van de economische basis nam de bevolking af met ongeveer 14.000 in de periode 1576 tot 1629.

1588 - Bron: <http://www.bossche-encyclopedie.nl/>

Omdat het niet moeilijk was de directe omgeving onder water te zetten, was de vesting onneembaar. In 1629 moest 's-Hertogenbosch zich toch na een beleg door stadhouder Frederik Hendrik overgeven aan de Staten-Generaal. De katholieke godsdienst mocht niet openlijk meer beleden worden. De katholieken moesten hun diensten voortaan in schuikerken ('schuurkerken') houden.

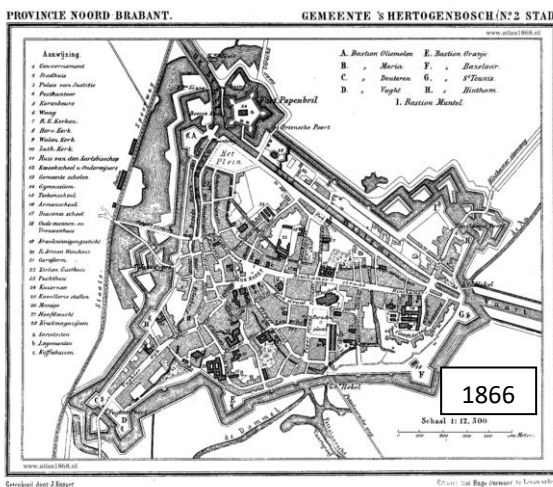
Tijdens de Republiek (1629-1794) was de stedelijke samenleving erg gevarieerd. Het handelsverkeer bleef belangrijk. Het garnizoen drukte een stempel op de samenleving en economisch gezien ging het de stad goed. Belangrijke kooplieden zoals de Van Bres dreven handel tot in Portugal toe. De meeste inwoners bleven katholiek, maar er waren ook andere religies: een grote Nederduits Gereformeerde Gemeente (zij gebruikten onder andere de St. Jan, voortaan Grote Kerk geheten) een Waals Gereformeerde Gemeente, een Lutherse Kerk en vanaf de late 18de eeuw ook een kleine Joodse Gemeenschap.

1625 - Bron: <http://www.bossche-encyclopedie.nl/>

OPNIEUW VOORUITGANG VAN 1795 - 1945

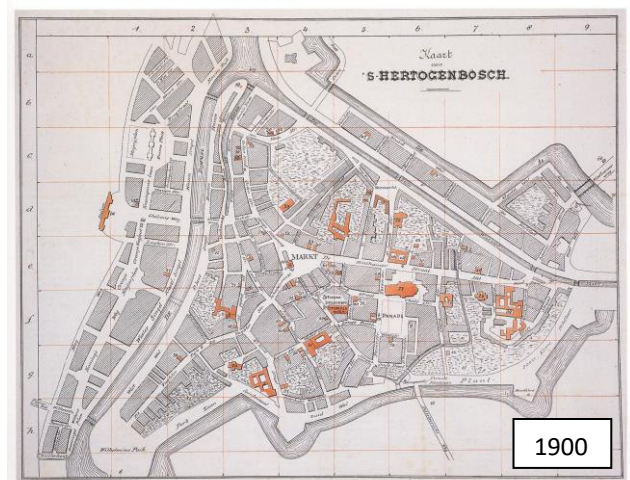
In 1810 bezocht keizer Napoleon de stad. Hij schonk de Sint Jan terug aan de katholieken. In de 19e eeuw restaureerden en verfraaiden ze de kerk van binnen en van buiten. Na een aanvankelijke sterke groei viel de stad na de Belgische opstand weer terug, maar vervolgens vormde de uitbouw van de centrumfunctie, die de stad in de provincie vervulde, een basis voor economisch herstel.

In de 19de eeuw werd 's-Hertogenbosch nog meer een centrum van bestuur, rechtspraak, onderwijs en uitgeverijen. Vanaf 1796 zit hier het provinciaal bestuur. Het grootste gedeelte van de provinciale elite woonde in of rond 's-Hertogenbosch. De markthandel zorgde voor veel vertier. Maar de industrialisatie zette niet door, vanwege een gebrek aan geschikte en betaalbare bouwgrond (door de status als vestingstad). Er waren grote sociale verschillen. Veel mensen leefden in zeer slechte omstandigheden

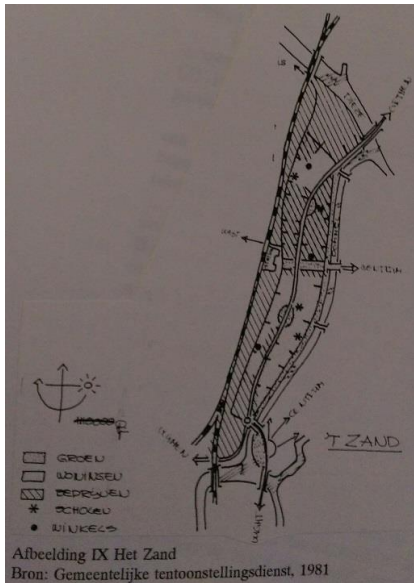
Na het aannemen van de Vestingswet in 1874 kon 's-Hertogenbosch zich buiten de wallen uitbreiden. Door de ontmanteling

van de vesting, welke pas tegen 1880 gestalte kreeg, kon de stad voor het eerst sinds eeuwen groeien. De verkrotting stopte door nieuwe wijken als 't Zand en De Muntel. Eerst werd de stad in de richting van het reeds in 1868 gebouwde station uitgelegd (Het Zand). Veel rijken verhuisden ondertussen naar het bosrijke Vught, naar grote nieuwe landgoederen. Pas in 1917 en 1931 volgde uitbreiding van de stad in de vorm van afzonderlijke uitbreidingswijken. Na de Tweede Wereldoorlog kwam de industrialisatie goed op gang. Voor het eerst sinds lange tijd kwam er een eind aan de grote werkloosheid.

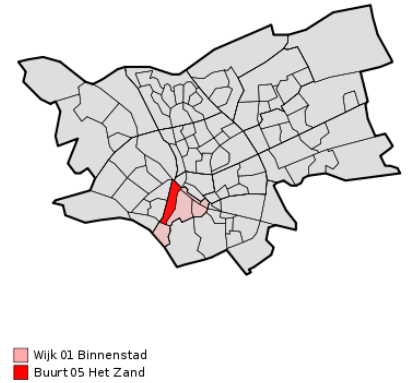

WIJKBESCHRIJVINGEN:

HET ZAND

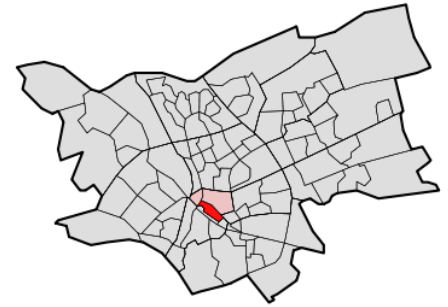

De wijk is gebouwd van 1890 tot 1915, toen de stad zich uitbreidde na het slechten van de vestingwerken. Het Zand is gebouwd op het zand, wat afgegraven is in de Vughtse heide. Waar het zand in Vught afgegraven is, is later het meer de IJzeren Man ontstaan. De wijk ligt aan de rand van de binnenstad, bij het station. 't Zand is bekend om de drakenfontein bij het Stationsplein. In 't Zand staat is ook Station 's-Hertogenbosch gebouwd. Er werd geen duidelijk planmatig programma voor Het Zand opgesteld. Binnen het door de gemeente vastgestelde stratenplan kon de bouwer vrij zijn gang gaan. De inrichting en vormgeving van de openbare ruimte vertonen een door kapitaal bepaalde hiërarchie. Grondspectatie was er de oorzaak van dat de bouwer de bouwterreinen zo intensief mogelijk benut (rug aan rug-bouw) en dat groen- en recreatievoorzieningen niet of nauwelijks voorkomen. Zo ontstonden zowel boulevard-achtige wegen als smalle straten zonder groen. Er komen zeer uiteenlopende soorten bebouwing voor, met één bouwtechniek (o.a. ongepleisterde gevels), waardoor toch een samenhang bestaat.

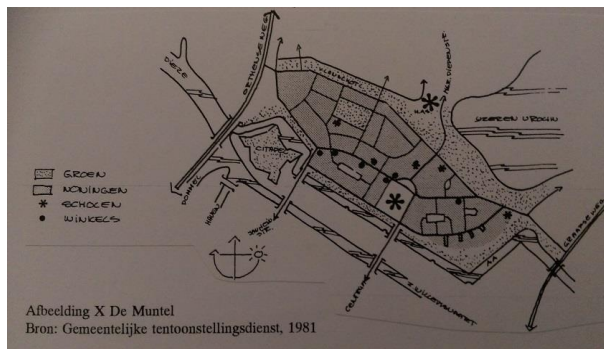

DE MUNTEL

In 1917 werd het zogenaamde. 'Muntelplan' opgesteld door de dienst Gemeentewerken. De ontworpen stedenbouwkundige plannen waren dicht bebouwde varianten van de tuinwijkachtige uitbreidingen in andere Nederlandse steden. De groenvoorziening was zeer sober. De bedoeling was om goedkope woningen te bouwen voor arbeidersgezinnen. Tegelijk zou begonnen kunnen worden met **sanering** van de verkrotte binnenstad. In april van het jaar 1921 was de opgehoogde Muntel bouwrijp en hadden deze ophogingen het ontstaan van 'De IJzeren Vrouw' tot gevolg. **'De Muntel'** is evenwijdig aan de stadswallen gebouwd, wat heel goed herkenbaar is in het stratenpatroon. Aanvankelijk was het de bedoeling, dat de Zuid-Willemsvaart om de wijk heen gelegd zou worden, maar dit is vanwege de hoge kosten afgeblazen. De bomerrij aan de Van Lanschotlaan is nog een stille getuige van dit plan. De wijk is gebouwd, om de arbeiders in de stad huisvesting te bieden met sociale woningbouw. In die tijd telde de stad nog vele krotten. De kosten van de bouw van de wijk rezen de pan uit, waardoor de huurprijzen van de woningen niet voor de arbeiders opgehoest konden worden. Alleen ambtenaren en middenstanders konden dit betalen. De Muntel is de eerste wijk in de gemeente met een rioleringssysteem. De naam Muntel is waarschijnlijk te herleiden naar het woord Muntelo. Een ruig begroeide plaats in een drooggelegd moeras. De Muntel kreeg veel minder verschillende functies dan het Zand. Enkel wat winkels op de hoeken van straten, en er mochten niet te veel cafés komen in verband met de verderfelijke invloed op de arbeider. Opvallend zijn de duidelijk herkenbare complexen van arbeiderswoningen. Ook zijn er twee grote binnenterreinen volgens het coöperatie-ideaal van de woningbouwvereniging. Goed zichtbaar is de 'Amsterdamse School' waarin mooie architectuur een vertroosting voor de arbeider biedt. Esthetiek als middel tot volksverheffing.

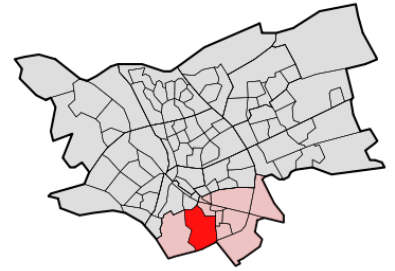

Wijk 04 Muntel en Vliert
Buurt 01 De Muntel

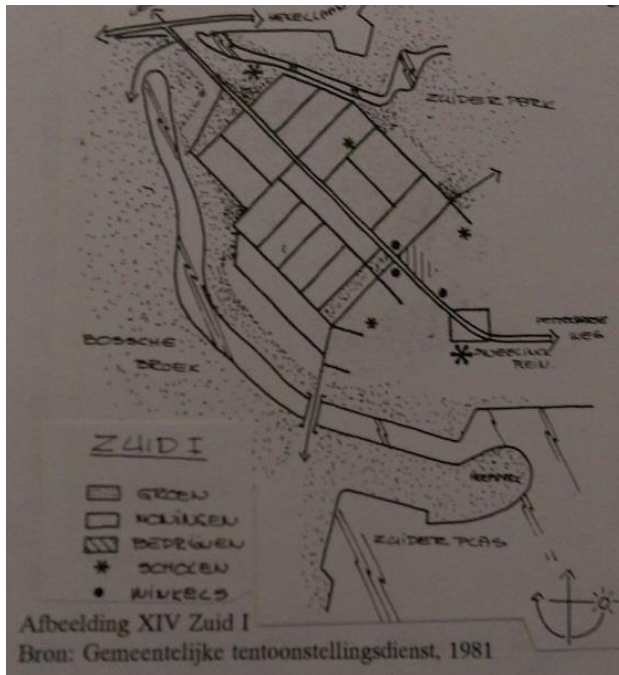

'T ZUID

De wijk Zuid(oost) is een naoorlogse wijk uit de jaren 50 en 60. De grond is opgehoogd met zand uit de Zuiderplas. De planmatig opgezette wijk kent naar verhouding veel sociale huurwoningen en weinig koopwoningen. Er is veel hoogbouw, de wijk is royaal van opzet, veel groen, brede wegen en brede kavels. Het stratenpatroon is hiërarchisch ingedeeld, een raster van straten met groen voor een welvarende indruk. Kenmerkende bouwstijl is de 3 verdiepingen flatbouw, vaak met een blinde verdieping op de begane grond en typerende trapportalen zonder lift. De wijk kent nauwelijks andere functies dan wonen. Functionele stedenbouw: snel en goedkoop in grote hoeveelheden. De wijkgedachte deed zijn intrede: het gemeenschapsgevoel bevorderen, tegen het toenemend gevoel van vervreemding in de moderne stad.

Wijk 02 Zuidoost
Buurt 02 Zuid

PALEISKWARTIER

“Het Paleiskwartier is aan het eind van de 20e eeuw en het begin van de 21e eeuw is ontwikkeld en gebouwd. Het Paleiskwartier is gesitueerd in het westelijke deel van de stad en is ingeklemd tussen de wijken Het Zand en Boschveld. Het industrieterrein De Wolfsonken was vroeger gedeeltelijk gelegen op de plek waar nu het Paleiskwartier is gebouwd. Dit terrein was redelijk verpauperd. Het Paleiskwartier is ontworpen als gemengd woon- en werkgebied (*functiemenging*): men vindt er diverse appartementencomplexen, onderwijsinstellingen (Koning Willem I College, de HAS en Avans Hogeschool), het Paleis van Justitie (waarin zowel de rechtbank, het Openbaar Ministerie als het Gerechtshof gevestigd is), advocatenkantoren, bedrijven (waaronder ING Bank en Essent), cafés, restaurants, fitnesscentra, enkele winkels en een modern stadspark (Westerpark). Het Paleiskwartier is bovendien naast het station van 's-Hertogenbosch gelegen en ligt daarnaast vlakbij de aansluiting op de snelweg A59. Als het Paleiskwartier helemaal ontwikkeld is, zal het uiteindelijk in totaal 200.000 vierkante meter kantoorruimte, en 2.070 woningen zijn gerealiseerd.” Bron: [Wikipedia](https://nl.wikipedia.org/wiki/Paleiskwartier)

Laag & Hoog in Paleiskwartier

Op welke vlakken scoort deze buurt opvallend hoog of opvallend laag ten opzichte van alle andere buurten in Nederland?

Opvallend hoog		Opvallend laag	
▲ Stadsverwarming (%)	63%	▼ Woningen met bouwjaar tot 2000 (%)	22%
▲ Woningen met bouwjaar vanaf 2000 (%)	78%	▼ Eengezinswoningen (%)	0%
▲ Gem. inkomen per inwoner	EUR 37,200	▼ Gem. gasverbruik (m3)	300 m3
▲ Leeftijd 25-44 jaar (%)	46%	▼ Meerpersoonshuishoudens met kinderen (%)	7%
▲ Meergezinswoningen (%)	100%	▼ Leeftijd 0-14 jaar (%)	4%

BIBLIOGRAFIE

Lith, S. v. (1995). *'s-Hertogenbosch Een analyse naar Kevin Lynch, keuzevak Stedenbouw '95*

Wikipedia, *Geschiedenis van 's-Hertogenbosch* (2016, 1 18), Verkregen op 2 oktober 2016 via https://nl.wikipedia.org/wiki/Geschiedenis_van_%27s-Hertogenbosch

Den Bosch cultuurstad, *Geschiedenis van Den Bosch* (z.j.), Verkregen op 2 oktober 2016 via <http://www.denbosch-cultuurstad.com/geschiedenis-van-den-bosch.html>

Weet meer.nl, *Paleiskwartier* (z.j.), Verkregen op 24 oktober 2016 via <http://www.weetmeer.nl/buurt/'s-Hertogenbosch/Paleiskwartier/07961102>

Groetenuitdenbosch.nl, *De Bossche wijken* (z.j.), Verkregen op 24 oktober 2016 via <http://www.groetenuitdenbosch.nl/200.htm>

Bossche-encyclopedie.nl, *Plattegronden* (z.j.) Verkregen op 24 oktober 2016 via <http://www.bossche-encyclopedie.nl/>

Geoproxy.s-hertogenbosch.nl, *Stad in kaart 's-Hertogenbosch* (z.j.) Verkregen op 2 oktober 2016 via http://geoproxy.s-hertogenbosch.nl/apps1/wijk/geoportal_wijk.html

LEERLINGENDEEL

INLEIDING

Met dit veldwerk “Leefbaarheid in 's-Hertogenbosch” gaan we bekijken hoe de behandelde onderwerpen en begrippen van de module 1 Arm en Rijk over leven en leefbaarheid in eigen woonplaats ('s-Hertogenbosch) zich in de werkelijkheid laten zien. In dit veldwerk gaan we op onderzoek naar verschillen en overeenkomsten tussen afzonderlijke wijken. Centraal staan de sleutelvragen zoals die staan vermeld in de paragrafen 1 en 2 van hoofdstuk 1, namelijk:

“Wil jij in deze wijk wonen?”

“Wordt deze wijk later een probleemwijk?”

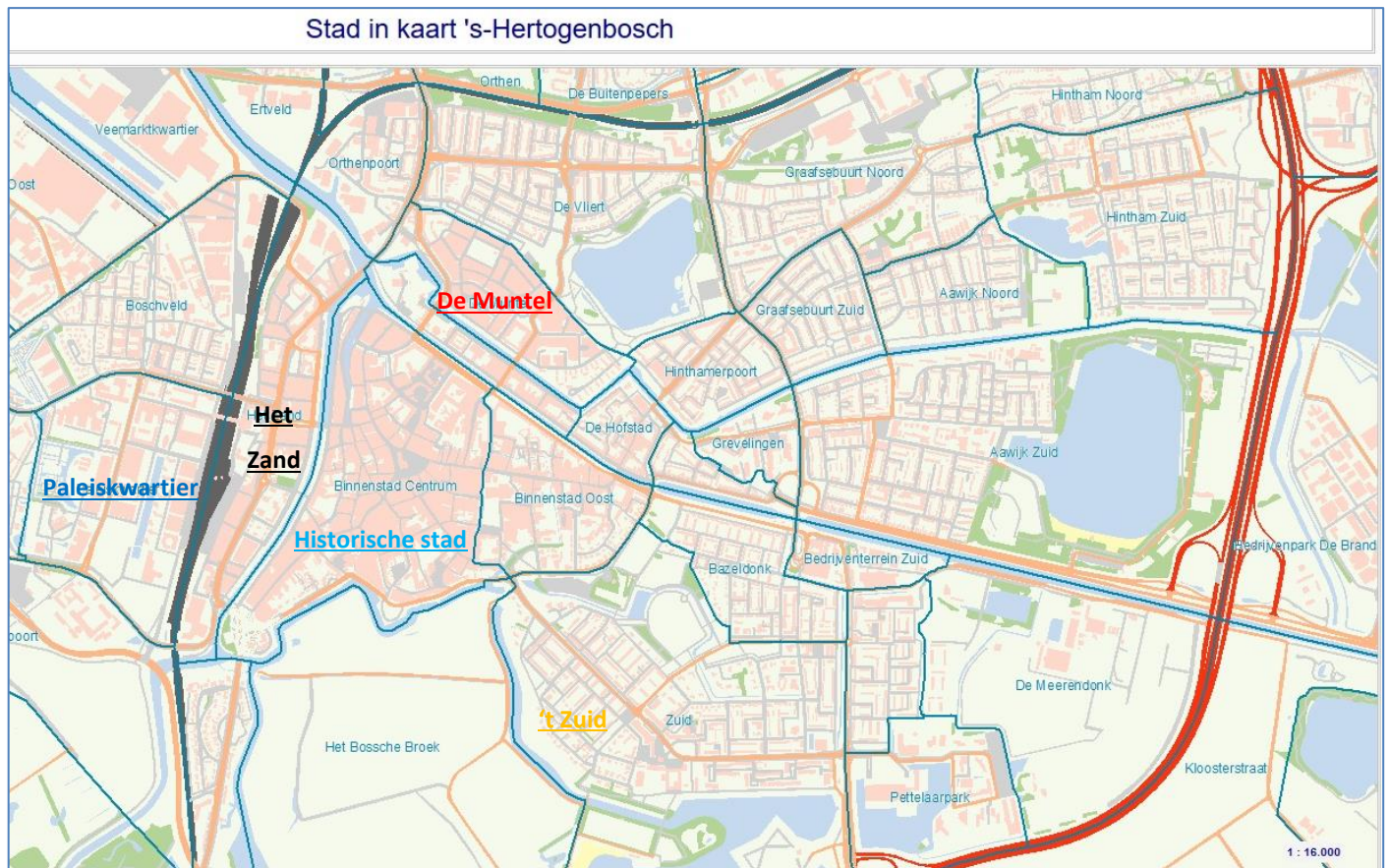
Om daar een mening over te kunnen vormen is het belangrijk om specifieke kenmerken van een wijk te herkennen en deze (waar mogelijk) te vergelijken met andere wijken. Daarbij gaan we de uitkomsten van de verschillende groepen die ieder een aparte wijk gaan onderzoeken, met elkaar vergelijken en op basis daarvan tot een gemeenschappelijk idee te komen over de kans op een toekomstige probleemwijk. Een idee of je in een bepaalde wijk wil wonen is natuurlijk persoonlijk (subjectief), dus daar vormt ieder voor zich op basis van argumenten een eigen oordeel.

Een veldwerk betekent dat jullie in de wijken zelf aan de slag moeten met het maken van de opdrachten en het vinden van antwoorden. De opdrachten worden tijdens het veldwerk in tweetallen gemaakt. Ga dus niet als één grote groep op pad. Terug op school is het de bedoeling dat de uitwerkingen van meerdere tweetallen van eenzelfde wijk met elkaar verwerkt worden, waarna uiteindelijk een vergelijking tussen de afzonderlijke wijken gemaakt kan worden.

De beoordeling vindt plaats op zowel het individueel (uitwerking opdrachten tweetallen) als gezamenlijk deel (samenwerking, verwerking en samenvoeging van afzonderlijke deelresultaten, presentatie). Het resultaat wordt beoordeeld met een cijfer dat meetelt voor het lopende semester.

We starten op de markt van 's-Hertogenbosch bij het standbeeld van Jeronimus Bosch. Zoals je weet is dit de oude historische stadskern. Van hieruit zijn er 4 routes door verschillende wijken. Iedere route leidt naar de wijk die je gaat onderzoeken.

- **Route 1: Het Zand**
- **Route 2: De Muntel**
- **Route 3: 't Zuid**
- **Route 4: Paleiskwartier**

Je loopt of fietst na deze introductie de jouw toegewezen route (voor route zie bijlage). Aangekomen in de wijk ga je bij het maken van de opdrachten op zoek naar kenmerken/antwoorden zoals die zichtbaar zijn in de wijk. Het is de bedoeling dat je de opdrachten maakt terwijl je de route in de wijk doorloopt. De route loopt vervolgens door naar het eindpunt (VSO De Rietlanden). Je hebt uiterlijk 2 lesuren de tijd om de route volledig af te leggen. Maak tijdens het veldwerk notities, zodat je je bevindingen kunt verwerken in de presentatie die in de komende les gemaakt gaat worden.

Ik wens jullie een leuke en vooral leerzame dag toe!

LEERDOELEN

Het is de bedoeling dat jullie de komende 2 aardrijkskunde lessen veel gaan leren! Als het goed is kun na dit veldwerk de volgende dingen:

- Je kan afzonderlijke wijken (oude historische stadskernen, 19^e eeuwse wijken, tuindorp wijken en (post-)modernistische wijken) onderscheiden.
- Je kan minimaal 3 kenmerken van een specifieke wijk herkennen en benoemen
- Je kan d.m.v. foto's de kenmerken van een wijk aantonen en verantwoorden waarom deze foto's gekozen zijn
- Je kan het stadsmodel van Whitehand toepassen op de gelopen route.
- Je kan beargumenteren waarom je al dan niet in een bepaalde wijk wilt wonen
- Je kan beargumenteren of een wijk al dan niet een probleemwijk kan worden in de toekomst
- Je kan in groepsverband samenwerken
- Je kan een presentatie maken en geven, en daarin de uitkomsten duidelijk uitleggen aan de medeleerlingen.

ORGANISATIE EN PLANNING

Tijdsduur

- 2 lesuren (2 x 50 minuten) voor het veldwerk
- 1 lesuur voor het gezamenlijk uitwerken en maken van presentatie
- 1 lesuur om de presentaties te geven en het veldwerk af te ronden met een klassikale verdieping over historische ontwikkeling van de stad en wijken met specifieke kenmerken.

Meenemen tijdens veldwerk:

- Veldwerk met opdrachten
- Fototoestel / telefoon
- Pen / potlood

Aandachtspunten tijdens veldwerk:

- Let goed op de veiligheid van jezelf en elkaar
- Houd je aan de verkeersregels
- Stop voor het maken van de opdrachten
- Let op de beschikbare tijd: Je hebt 2 lesuren (1 uur en 40 minuten) daarna moet je terug op school zijn.

BEOORDELING

De ingevulde antwoorden en foto's bij de opdrachten tijdens het veldwerk in combinatie met de uitwerking van deze opdrachten in een (PowerPoint) presentatie vormen de basis van de beoordeling (onvoldoende, voldoende (7) of goed (9)). Het cijfer telt 2 keer mee voor het rapport van het lopende semester. Bij een onvoldoende volgt een herkansing in de vorm van een aanvullende opdracht: werkstuk over de onderzochte wijk.

Beoordelingscriteria:

- Volledigheid van uitvoering opdrachten
- Onderbouwing antwoorden (ik kies voor ..., omdat ...)
- Foto's die de wijk kenmerken
- Uitwerking van de presentatie (verzorgdheid, volledigheid)
- Uitvoering van de presentatie (het geven van de presentatie)
- De samenwerking

In de presentatie komen minimaal de volgende elementen terug:

- Naam van de wijk
- (geschatte) bouwperiode van de wijk
- Typerende kenmerken van de onderzochte wijk (voortkomend uit de 12 opdrachten)
- Foto's van de kenmerken
- Een antwoord op de sleutelvragen, inclusief onderbouwing

Duur van de presentatie is 5 minuten per groep

.

VELDWERKOPDRACHTEN

Onderzochte wijk:	Leerlingen:
-------------------	-------------

Sleutelvraag: "Wil jij in deze wijk wonen?"

1. Een stad kent 4 belangrijke functies: **wonen, werken, winkelen, recreëren**. Welke functies zijn zichtbaar in jouw onderzoeks-wijk? En welke is de belangrijkste?

Zichtbare functie(s): _____

Belangrijkste functie: _____

2. Welke **voorzieningen** (winkels, scholen, horeca, (tand)arts, sportclubs, openbaarvervoer, bibliotheek, speelveldjes, etc.) zijn in de wijk aanwezig?

Aanwezige voorzieningen: _____

3. Wat is de **bebouwingsdichtheid** in deze wijk? Staan de huizen dicht op elkaar of juist niet, veel of weinig openbare groenzones, voortuinen?

4. Wat is de samenstelling van de bevolking? Wonen er veel ouderen of jongeren, **allochtonen** of **autochtonen**, gezinnen met kinderen of alleenstaanden, hoog- of laagopgeleid? Is er sprake van **segregatie** in deze wijk?

5. Beschrijf 3 kenmerken op die aantonen wat voor een soort wijk (antwoord vraag 1) dit is? Voeg hieronder foto's toe die deze kenmerken laten zien.

1. _____

2. _____

3. _____

Plaats hier een foto die kenmerkend voor deze wijk is.

Plaats hier een foto die kenmerkend voor deze wijk is.

6. In welke periode is deze wijk ontstaan (bouwperiode)? Zoek naar aanwijzingen in de bebouwing. Kies uit: Vóór 1875, 1875-1915, 1915-1940, 1945-1970, 1970-1995, 1995-heden

Wijknaam: _____

Bouwperiode: _____

7. Welk van de volgende soort wijken denken jullie dat dit is? Kies uit: Oude historische dorps-/stadskern, Tuindorpswijk, Modernistische wijk, Bloemkoolwijk, Vinex-wijk.

Soort wijk: _____

8. Vaak zijn wijken duidelijk zichtbaar afgebakend van een andere wijk (*stadsmodel van Whitehand, zie bijlage*). Hoe is deze wijk afgebakend van het stadscentrum?

Afgebakend door: _____

Welke ontwikkeling in transport had daarvoor plaatsgevonden? _____

9. Welke *ruimtelijke kwaliteit* heeft de wijk (*onderhoud, veiligheid, sociale controle, hoeveelheid en soort voorzieningen*) ? Zou jij in deze wijk willen wonen?

Ja / Nee, omdat: _____

Sleutelvraag: "Wordt deze wijk later een probleemwijk?"

10. In sommige delen van de stad verdwijnen voorzieningen en treedt *verpaupering* op. Is dat in de wijk die jij onderzoekt zichtbaar? En zo ja, hoe?

Verpaupering zichtbaar: **JA / NEE** Zo ja, hoe zichtbaar: _____

*Voeg hier een kenmerkende foto toe van eventuele *verpaupering* (ook als het juist niet zichtbaar is)*

Sleutelvraag: “Moeten we probleemwijken slopen of niet?”

11. In veel arbeiderswijken is na 1980 aan **stadsvernieuwing** gedaan, waardoor de huizenvoorraad is verbeterd. Gekozen werd tussen *saneren*, *renoveren*, *restaureren* of een combinatie. Welke vorm van verbetering is zichtbaar?

Zichtbare verbetering(en): _____

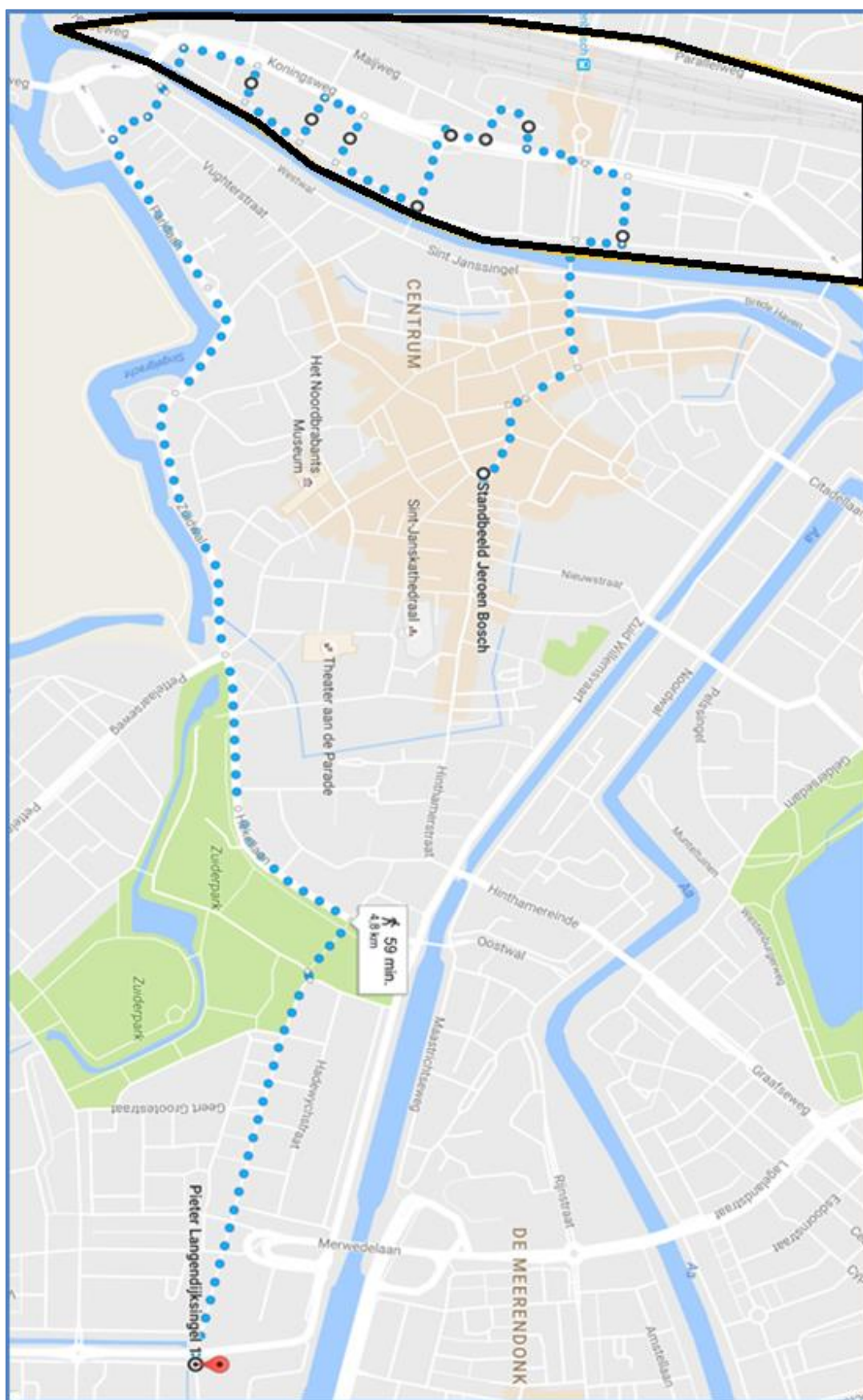
Voeg hier een kenmerkende foto toe van eventuele stadsvernieuwing.

Waarom heb je juist deze foto gekozen? _____

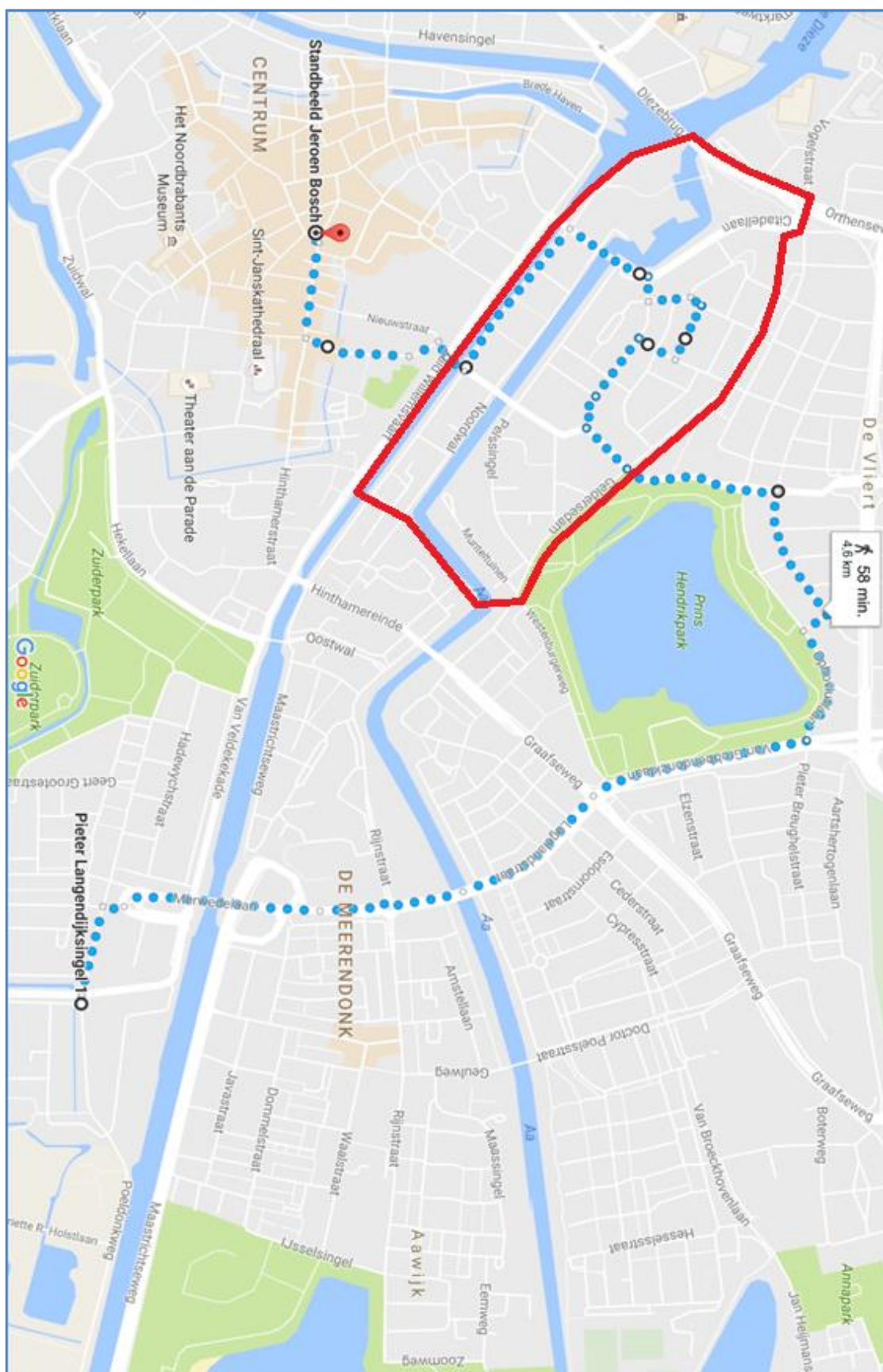
12. Wordt deze wijk later een probleemwijk?

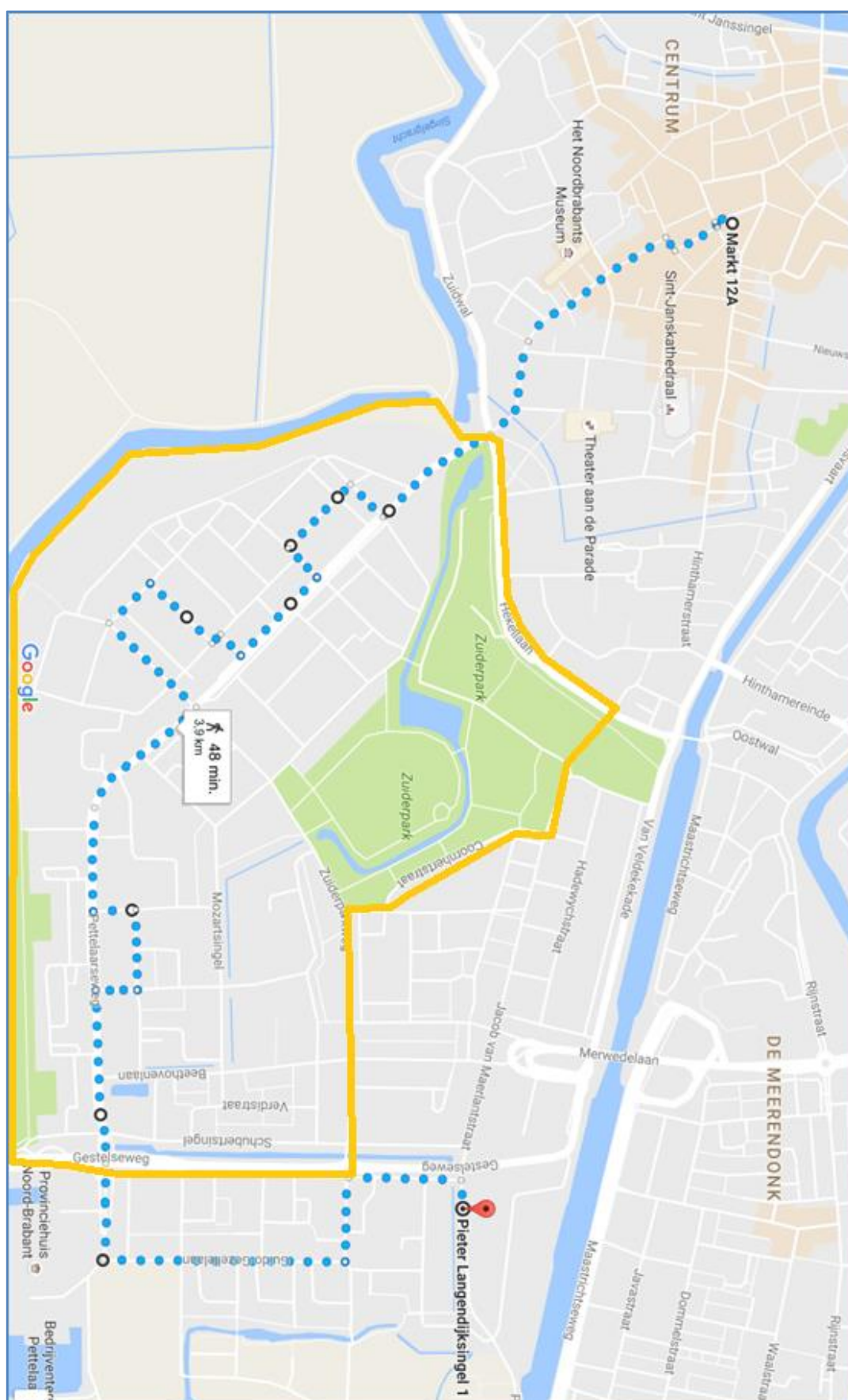
JA / NEE, omdat: _____

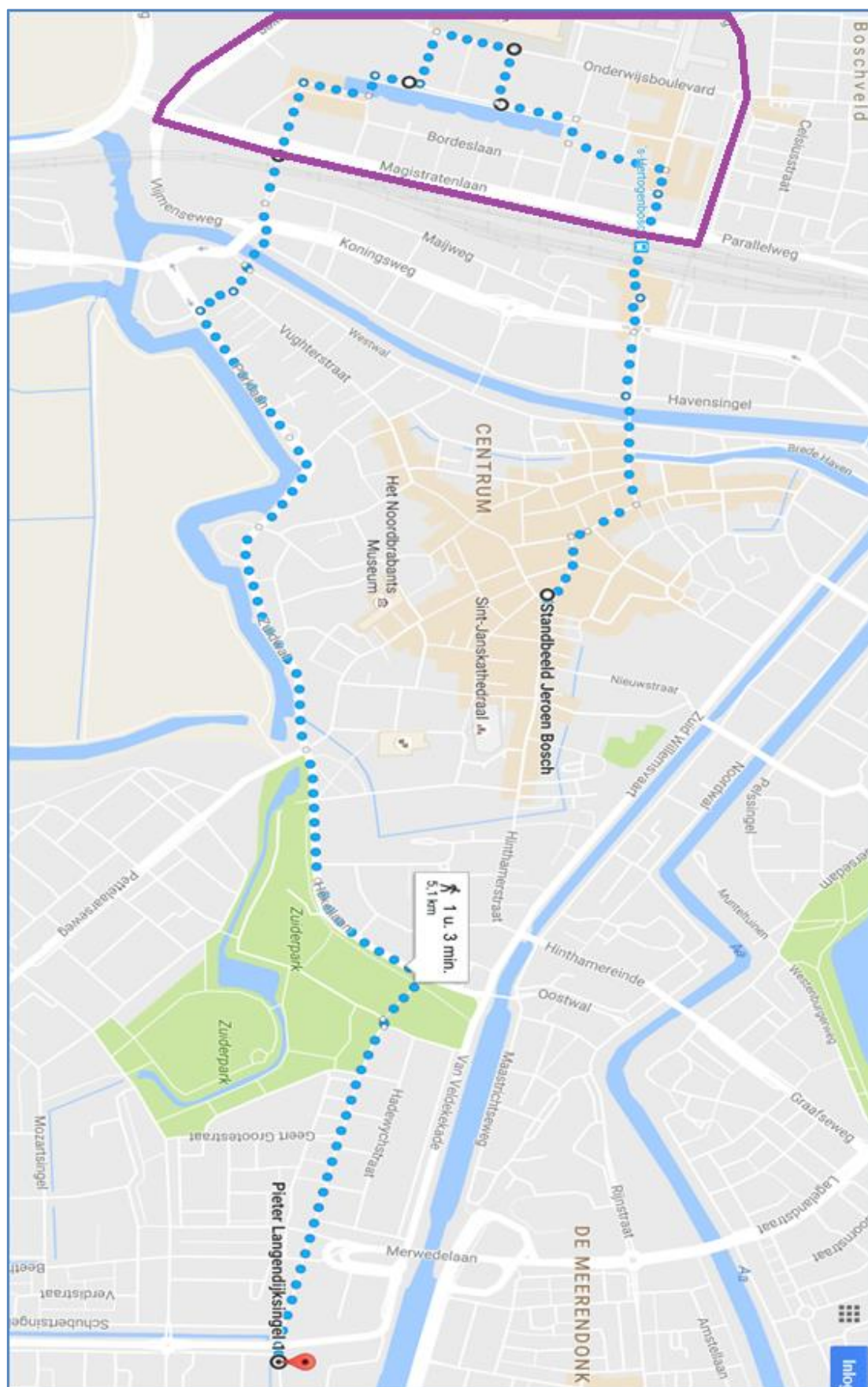
ROUTE 1 – HET ZAND

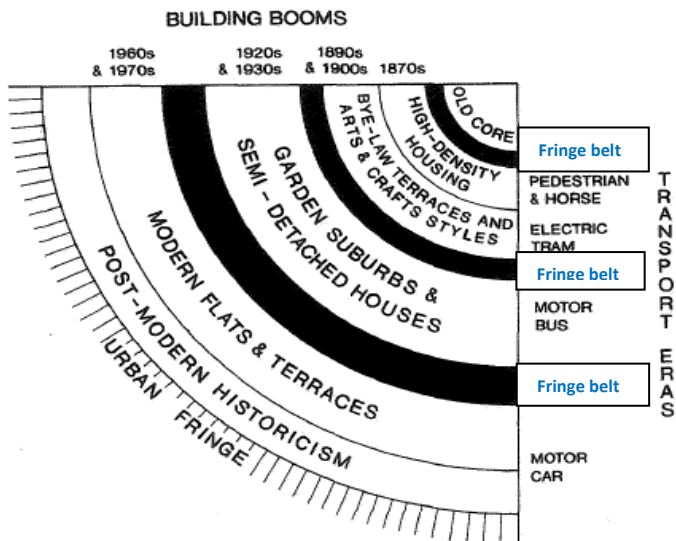
ROUTE 2 - WIJK DE MUNTEL

BIJLAGE: STADSMODEL VAN WHITEHAND

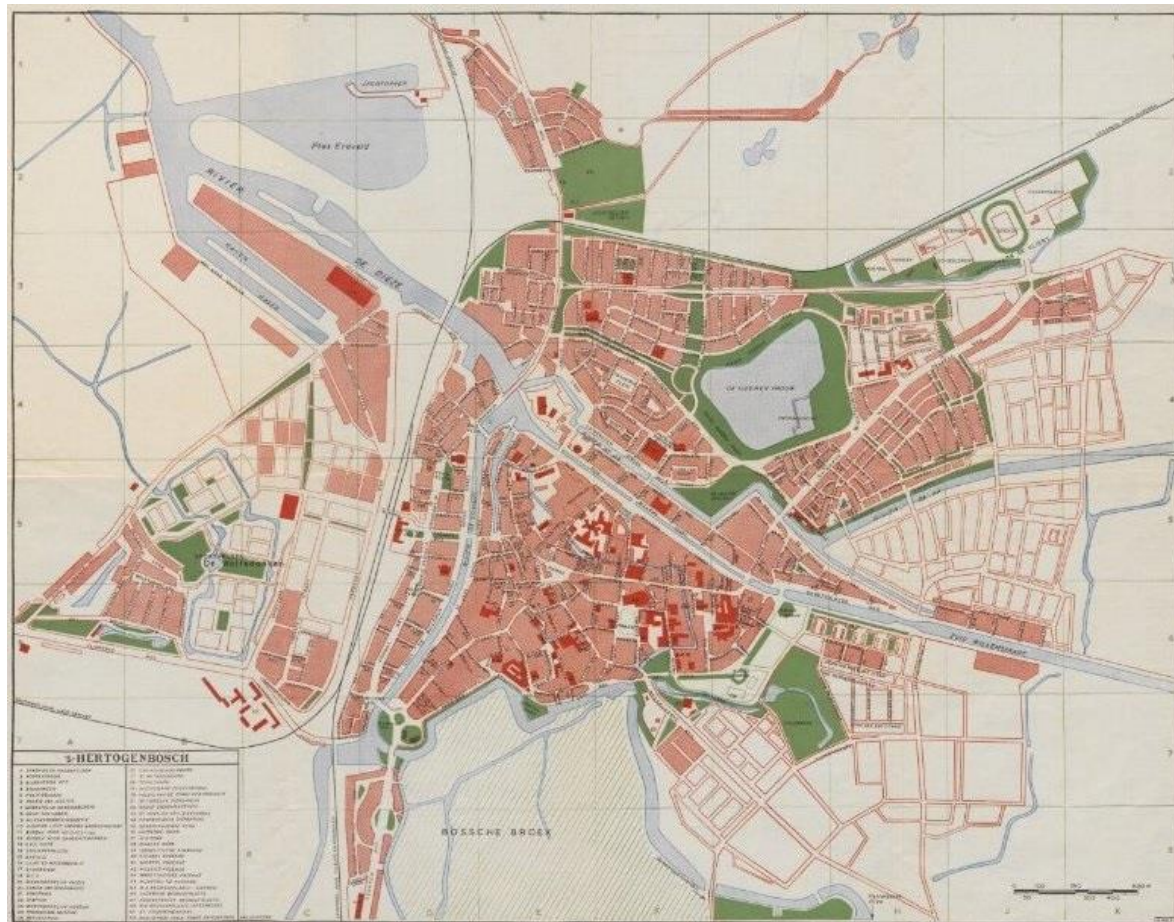

Historische binnenstad	19e eeuwse woonwijk	1920-1940	(Vroeg) Naoorlogse woonwijk	Naoorlogse woonwijk, jaren tachtig
Old Core	Victorian Growth	Inter War	Post War	Post War
In veel van die panden bevinden zich op de begane grond winkels en wordt de tweede verdieping gebruikt voor opslag of wonen	De huizen zijn dicht op elkaar gebouwd met voornamelijk veel beneden/bovenwoningen	Ruime eengezinswoningen met een tuin	In eerste instantie lage flats en daarna typische hoogbouw in het groen	De woningbouw is speelser en gevarieerder met veel openbaar groen rond de wijk.
Er is een grote concentratie van winkels, voor de niet-dagelijkse goederen	Er zijn weinig tuinen en bijna geen parken in de wijk	Een rustige, ruim opgezette en relatief kindvriendelijke buurt	Het stratenpatroon is blokvormig	Er zijn woonerven om woon- en verkeersfunctie gescheiden te houden
Namen van straten en historische gebouwen verwijzen naar de vroege ontstaansperiode	Tegenwoordig zijn er veel buitenlandse winkels op deze locatie.	Slechts hier en daar een buurtwinkel op de hoek voor de dagelijkse boodschappen.	Er is één groot winkelcentrum verspreid, in de wijk zijn een aantal kleinere winkelcentra	Er is vaak één centraal gelegen winkelcentrum met een hoog voorzieningenniveau. Winkels verspreid in de wijk zijn er niet.

Fringe belt: overgangszone / afscheiding, vaak in de vorm van een groenzone (bijv. stadswallen), markeren de ontwikkeling in transportmiddelen.

BIJLAGE: 'S-HERTOGENBOSCH 1950

BEGRIPPEN

autochtoon – iemand die in zijn of haar woongebied is opgegroeid en er is blijven wonen.

allochtoon – iemand die geboren is in het buitenland of waarvan minstens één van de ouders in het buitenland geboren is.

bebouwingsdichtheid – gemiddeld aantal huizen per km²

fringe belt - overgangszone / afscheiding, vaak in de vorm van een groenzone (bijv. stadswallen), markeren de ontwikkeling in transportmiddelen

functiemenging - menging van wonen, werken en detailhandel op wijk- en woonblokniveau in stedelijke centra

leefbaarheid – hoe mensen het dagelijks leven in een buurt of wijk ervaren

onderhoud – het verzorgen van de woon- en leefomgeving

renoveren – het opknappen van slechte woningen

restaureren – het opknappen van oude huizen in de oorspronkelijke

ruimtelijke kwaliteit – de manier waarop bewoners en bezoekers van een gebied de omgeving waarderen

saneren – sloop van slechte woningen, gevolgd door nieuwbouw.

segregatie – scheiding van verschillende bevolkingsgroepen over bijvoorbeeld woonwijken

sociale controle – de mate waarin mensen contact hebben met elkaar in een buurt

stadsvernieuwing – aanpak om de leefbaarheid in wijken te vergroten

veiligheid – de mate waarin illegale activiteiten in een gebied voorkomen

verpaupering – Het snel achteruit gaan van de kwaliteit van een gebied. Meestal worden de huizen verwaarloosd en wordt er weinig onderhoud gepleegd aan huizen en voorzieningen. Mensen met een wat hoger inkomen verdwijnen.

voorzieningen – dienstverlenende activiteiten waar alle mensen in een gebied (tegen betaling) gebruik van kunnen maken, bijvoorbeeld winkels, horeca, transport of gemeentelijke voorzieningen.